

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVASIYALAR VAZIRLIGI
BOSH ILMIY-METODIK MARKAZ

Professor Shamsiddin Sharopovich Sharopov
tavalludining 85 yilligiga bag'ishlangan
Respublika ilmiy-amaliy anjuman
MATERIALLARI

Ta'limni transformatsiyalash sharoitida rahbar va pedagog
kadrlarni malakasini oshirish: zamonaviy tendensiyalar va
yondashuvlar

Toshkent- 2023

“Ta’limni transformatsiyalash sharoitida rahbar va pedagog kadrlarni malakasini oshirish: zamonaviy tendensiyalar va yondashuvlar” mavzusidagi
Respublika ilmiy-amaliy anjuman
MATERIALLARI

“Ta’limni transformatsiyalash sharoitida rahbar va pedagog kadrlarni malakasini oshirish: zamonaviy tendensiyalar va yondashuvlar” mavzusidagi
Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari (2023-yil 1-may, Toshkent) /
O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovasiyalar vazirligi huzuridagi
Bosh ilmiy-metodik markaz

Ilmiy qo‘mita raisi:

p.f.f.d (PhD) dotsent Shoymardonov T.T., Bosh ilmiy-metodik markaz direktori.

Ilmiy qo‘mita a‘zolari:

1. Isomov I., Bosh ilmiy-metodik markaz direktori o‘rinbosari.
2. p.f.f.d (PhD) Djurayev A., Bosh ilmiy-metodik markaz bo‘limi boshlig‘i.
3. p.f.f.d (PhD) Obidov A., Bosh ilmiy-metodik markaz bo‘limi boshlig‘i.
4. p.f.f.d (PhD) Kusharbayev J., Bosh ilmiy-metodik markaz bo‘limi boshlig‘i.
5. p.f.f.d (PhD) Xaqnazarova N., Bosh ilmiy-metodik markaz bo‘limi boshlig‘i.
6. p.f.f.d (PhD) Innazarov M., Bosh ilmiy-metodik markaz bo‘limi boshlig‘i.
7. Normatova D., Bosh ilmiy-metodik markaz bo‘limi boshlig‘i.
8. Buriyev E., Bosh ilmiy-metodik markaz.
9. professor Adizov B., Buxoro davlat universiteti huzuridagi mintaqaviy markaz.
10. professor Ahmadaliyev Y., Farg‘ona davlat universiteti huzuridagi mintaqaviy markaz.
11. professor Nazarova F., Bosh ilmiy-metodik markaz.
12. professor Irgasheva D., Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi tarmoq markaz.

PEDAGOGIK KADRLARNING INNOVATSION KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARI	
<i>Aminov I.B., Inatov A.I.</i>	106
RAHBAR VA PEDAGOG KADRLARNING DIPLOMATIK MULOQOT QOBILIYATINI TAKOMILLASHTIRISH	
<i>Muqumova D.I., Yarova S.B.</i>	109
MAKTABGACHA TA'LIM TASHKIOTLARI RAHBARLARINING MALAKA OSHIRISH JARAYONINI TAKOMILLASHTIRISH	
<i>Ganieva A.Z.</i>	112
NAME OF THEME ORGANIZATIONAL AND STRUCTURAL MODEL FOR THE DEVELOPMENT OF THE COMPETENCE OF STRATEGIC MANAGEMENT PERSONNEL BASED ON INNOVATIVE TECHNOLOGIES	
<i>Nasrullayev T.</i>	114
OTM RAHBAR KADRLARINING KASBIY KOMPETENTLIGIGA QO'YILAYOTGAN TALABLAR	
<i>Ochilov X.A.</i>	117
PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNING TALABALAR INTELEKTIGA TA'SIRI	
<i>Avlayev O.U., Yuldasheva S., Mirzaraximova G.I.</i>	120
РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ ПЕДАГОГОВ	
<i>Туйчиев Б.</i>	125
DIFFERENTIAL YONDASHUV ASOSIDA PROFESSIONAL TA'LIM O'QITUVCHILARINING KASBIY KREATIVLIGINI BAHOLASH	
<i>Pozilova Sh.X.</i>	128
PEDAGOG KADRLARNING MALAKASINI INNOVATSION YONDASHUBLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	
<i>Pardayeva G.A., Norqulova D.R., Suyunova O'J.</i>	130
РАЗВИТИЕ КЛАСТЕРНОЙ ПОДГОТОВКИ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ	
<i>Мустафоева Д.</i>	132
OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA INNOVATSION FAOLIYATNI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISHNING AHAMIYATI	
<i>To'ychiyeva N.G'</i>	135
MALAKA OSHIRISH TIZIMIDA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNING TAKOMILLASHTIRISH	
<i>Samarova Sh.R., Mirzayeva S.R.</i>	138
PROFESSIONAL TA'LIM MALAKA OSHIRISH KURSLARIDA PROFESSIONAL TA'LIM MUASSASASI O'QITUVCHILARINI O'QITISHNING KREATIV MA'RUZA XUSUSIYATLARI	
<i>Pozilova Sh.X.</i>	141
ПРОЕКТИРОВАНИЕ КАК СОВРЕМЕННЫЙ ПОДХОД ОБУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ В ШКОЛАХ	
<i>Рахимова М.Х.</i>	143
MALAKA OSHIRISH TIZIMIDA MUAMMOLI TA'LIMNING PSIXOLOGIK MOHIYATI	
<i>Avlayev O.U.</i>	146
O'QUV JARAYONINI TASHKIL ETISHDA QITUVCHINING INNOVATSION KOMPETENSIYASI	
<i>Djanaliyeva G.A., Daminova G.D.</i>	149
PEDAGOG KADRLARNING MALAKASINI OSHIRISHDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH	
<i>Pardayeva G.A., Joldasova K.J.</i>	151
ВОЗДЕЙСТВИЕ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ В ЛИЧНОСТНОМ РАЗВИТИИ СОТРУДНИКОВ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ	
<i>Мирзакулов А.Г.</i>	154
MUTAXASSISNING KASBIY MOSLASHISHIGA TA'SIR KO'RSATUVCHI OMILLAR	
<i>Tuychiyev X.</i>	157
TINGLOVCHILARGA FONETIKA BO'LIMINI O'QITISHDA QO'SHIMCHA QO'SHISH NATIJASIDA KO'CHMA MA'NO HOSIL BO'LISHI METODLARI	
<i>Xolboyeva Z.Sh.</i>	160
PEDAGOG KADRLARNING JAMOAVIY LIDERLIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHGA DOIR BAHOLASH MEZONLARI	
<i>Rashidova N.R.</i>	163
OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA O'QUV-TARBIYA JARAYONINING SAMARADORLIGINI OSHIRISHGA YO'NALTIRILGAN INNOVATSION O'QITISH TEXNOLOGIYALARI	

muntazam ravishda baholashi, bo'ysunuvchilarning kuchli va zaif tomonlarini bilishi, harakat talab qiladigan maqsadlarni belgilashi va bu jarayonda rivojlanish imkoniyatlaridan foydalanishi kerak.

11. Ishchi guruhlarini tuzish va rivojlantirish qobiliyati, boshqaruv ko'nikmalarining mavjudligi, qulay psixologik muhitni yaratish, ish natijalariga qiziqish, xodimlarni to'g'ri tanlab olish va ular orasidagi majburiyatlarni aniq taqsimlash, bo'ysunuvchilarning shaxsiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlash, samarali jamoa ichidagi munosabatlarni shakllantirish, konstruktiv maqsadlar uchun ziddiyatlardan foydalanish, xavflarni qabul qiladigan ishchilarni rag'batlantirish, yuqori taqdimot bo'ysunuvchilarga qo'yiladigan talablar hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. Toshkent: O'zbekiston. – 2017. – 104 b.

2. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob halqimiz bilan birga quramiz. – T.: "O'zbekiston". 2017. – 488 b.

3. Muslimov N.A., va boshqalar. Kasb ta'limi o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini shakllantirish texnologiyasi/ Monografiya. – T.: "Fan va texnologiya" nashriyoti, 2013.

4. Pedagogika nazariyasi / OTM uchun darslik. Mual.: M.X. Toxtaxodjaye va b. Prof. M.X. Toxtaxodjaye va b. umumiy tahriri ostida. – T.: "Iqtisod-moliya", 2010. – 136-140-b.

PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNING TALABALAR INTELEKTIGA TA'SIRI

Avlayev O.U.¹, Yuldasheva S.², Mirzaraximova G.I.³

¹psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),

"Psixologiya" kafedrasi dotsenti,

²"Psixologiya" kafedrasi katta o'qituvchisi,

³"Psixologiya" kafedrasi katta o'qituvchisi,

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

Annotatsiya Ushbu maqolada pedagogik texnologiyalarning talaba aqliy taraqqiyotiga ta'siri emperik o'rganish natijalarini ilmiy-amaliy talqini keltirib o'tilgan. Shuningdek, pedagogik texnologiyalar ta'lim oluvchi shaxsga, ayniqsa, uning aqliy taraqqiyotiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi aniqlandi. Buning uchun talabalarning aqliy taraqqiyotini ta'minlashga qaratilgan pedagogik texnologiyalarni o'quv mashg'ulotlarda qo'llashga mo'ljallangan seminar-treninglar tatbiqidan avval va keyingi natijalar talqini amalga oshirilgan.

Kalit so'zlar. Talaba, pedagogik texnologiyalar, aqliy taraqqiyot, korrelyatsion bog'liqlik.

Ta'limning samaradorligini amalga oshirishda yuqori ko'rsatkichli vositalardan biri – bu pedagogik texnologiyalar ekanligi sir emas. Ta'lim-tarbiya jarayoniga ilg'or pedagogik texnologiyalar nazariyasi va amaliyotining kirib kelishi zamon talabidir. Pedagogik texnologiyalar muammosi pedagogik nuqtai nazardan ilmiy asosda chuqur o'rganilgan. Biroq ular ta'lim-tarbiya jarayoniga tatbiq etilganda, talaba shaxsiga (uning psixik jarayonlariga) nisbatan psixologik ta'siri masalasi shu paytgacha jiddiy tadqiq qilinmagan.

Zero, inson shaxsi o'ta murakkab va ko'p qatlamli tuzilmaga ega bo'lgan psixologik obyekt hisoblanadi. Pedagogik texnologiyalar talaba shaxsiga yaxlit holda ta'sir qiladi, unda muayyan o'zgarishlarni vujudga keltiradi. Pedagogik texnologiyalar ma'lum mazmunni talabalar ongiga yetkazish usuli sifatida ularning aqliy taraqqiyotiga ta'sir ko'rsatadi. Ko'plab psixolog olimlar ta'kidlaganlaridek (B.G.Ananyev, V.V.Davidov, L.S.Vigotskiy, A.A.Verbitskiy, A.M.Matyushkin), aqliy taraqqiyot bevosita mazmun ta'siri asosida amalga oshiriladi[1-4]. Shakl va mazmun uyg'unligi, ya'ni samarali ta'sir ko'rsatadigan pedagogik texnologiyalar zahiriga mazmunning joylashtirilishi talabalar aqliy taraqqiyotining asosini belgilaydi. Shu nuqtai nazardan biz pedagogik texnologiyalarning ta'limda talaba aqliy taraqqiyotiga ta'sirining psixologik o'ziga xosligini o'rganishni maqsad qilib tanladik.

Aynan mana shu vazifani hal etish oqibati o'laroq «to'liq o'zlashtirish» texnologiyasi dunyoga keladi. Mazkur texnologiyaning ijodkorlari amerikalik psixologlar Dj.Kerrol va B.Blumlar quyidagi fikrni ilgari suradilar. Talabalarni o'zlashtirish darajalarining har xilligi odatda ulardagi ta'lim olishga nisbatan qobiliyat ko'rsatkichlarining har xilligi bilan belgilanadi. Biroq Dj.Kerrol shu narsaga e'tiborini qaratdiki, an'anaviy ta'lim usulida har doim ta'lim shart-sharoitlarning o'lchovlari qayd qilinishi (barcha uchun bir xil bo'lgan o'quv vaqti, ma'lumot uzatish usuli va hokazo) olimning fikriga ko'ra, bu o'rinda bitta parametr qayd qilinmasdan qolinmoqda. Bu – ta'limning natijalari. Shunda Dj.Kerrol ta'limning natijalarini doimo qayd qilinadigan parametrga aylantirib qo'yishni taklif qildi[5]. Shunda, uning fikricha, vaziyat butunlay o'zgarishi kuzatiladi. O'qituvchilar ham so'ngi natijaga qarab darslarini o'tishi, ya'ni «talabalar berilgan topshiriqlarni bajaryaptimi yoki yo'qmi, ko'zda tutilgan bilim va malakalar egallandimi yoki yo'qmi degan fikr muhim hisoblanadi.

Bu nazariy yondashuv keyinchalik B.Blum tomonidan rivojlantirildi. Blumning tahlil qilishicha, talabaning qobiliyati uning o'quv materialini o'zlashtirish sur'ati bilan o'lchanadi. Biroq bu sur'at hamma uchun o'rtacha ko'rinishga kelgan sharoitda emas, balki mazkur talaba uchun optimal tanlangan sharoitda o'rnatildi. Muallif talabalarning qobiliyatini ularning o'quv materialini o'zlashtirishlari uchun cheklanmagan vaqt berilgan sharoitda o'rgandi. Shunda talabalarni quyidagi kategoriyalarga bo'lish imkoniyati yuzaga keldi:

- qobiliyati zaif talabalar. Ular hatto o'quv materiallarini o'zlashtirishi uchun ko'nikma va bilimlarini egallashlari uchun yetarli darajada muddat berilganda ham vazifani bajarishni uddalay olmaydilar.
- iqtidorli talabalar (taxminan 5%). Ularda o'quv materiallarini o'zlashtirish sur'ati yuqori bo'ladi va ular har qanday o'quv topshirig'ini yuqori tempda bajaradilar.
- odatdagi talabalar. Bunday talabalar jami kontingentning qariyb 90%ini qamrab oladi, ularning bilim va malakalarini egallashga nisbatan qobiliyatlari o'zlashtirish uchun sarf qilingan o'quv muddatiga bog'liq.

Bu tadqiqotda to'plangan ma'lumotlar asosida olim o'z g'oyasini shakllantiradi va bu holat u yaratgan «to'liq o'zlashtirish texnologiyasi»ning paydo bo'lishiga asos bo'ldi. Olimning fikriga ko'ra, ta'lim jarayoni to'g'ri tashkil etilganda, ayniqsa qat'iy vaqt chegaralari olib tashlanganda 50 % talabalar ta'lim jarayonida uzatilayotgan o'quv materiali mazmunini to'liq o'zlashtirib olishi mumkin. Qolgan 50 % talabalarda o'zlashtirish darajasi quyi bo'ladi.

E'tibor qilinsa, an'anaviy dars berishda quyi samaradorlikka ega bo'lganlar 90% ni tashkil etishsa, talabalarga ma'lum bilim va ko'nikmalarni egallash uchun qo'shimcha muddat berilganda ularning 50 %ida samarali o'zlashtirish kuzatiladi. Demak, an'anaviy ta'lim usulidan farqli o'laroq ta'lim jarayoniga pedagogik texnologiyani jalb etish orqali ta'lim-tarbiya samaradorligi oshiriladi [6.54].

Tadqiqotimizning asosiy bosqichida bevosita talabalarning aqliy taraqqiyotini ta'minlashga qaratilgan va pedagogik texnologiyalarni o'quv mashg'ulotlarda qo'llashga mo'ljallangan seminar-treninglar tatbiqidan keyingi natijalar talqini amalga oshiriladi.

Tadqiqotimizning ushbu bosqichi shakllantiruvchi eksperiment bosqichi deb hisoblanib, unda tajriba-sinovimizning boshida ajratib olingan nazorat va tajriba guruhlar ustidagi takroriy psixodagnostik metodikalarni qo'llashdan olingan empirik ma'lumotlar xususida so'z yuritiladi. Shakllantiruvchi bosqichda eksperiment guruhi tekshiriluvchilar pedagogik texnologiyalar orqali o'qitishga asoslangan dastur va nazorat guruhiy an'anaviy o'qitilayotgan dastur orqali o'qitiladi. Maxsus dasturda pedagogik texnologiyalarning uslublariga mos mashg'ulotni tashkil etish, topshiriq va vazifalar belgilangan.

Tadqiqotni shakllantiruvchi bosqichidan va nazorat guruhining an'anaviy ta'lim jarayonidan so'ngra talabalar aqliy taraqqiyotini baholash mezonlari bo'yicha metodikalar qayta tatbiq etildi.

Shakllantiruvchi eksperiment bosqichida ham ko'rsatkichlarning talqinida an'anaviy yondashuvga sodiq qolgan holda eksperiment va nazorat guruhlar tekshiriluvchilarining natijalarini umumiy qiyosiy, guruhning xususiy holatlari, yosh bosqichlari hamda aniqlovchi va shakllantiruvchi tajribalar bosqichlari ko'rsatkichlar bo'yicha tahlili qilindi.

Dastlabki tahlil eksperiment guruhining aqliy taraqqiyot mezonlari bo'yicha shakllantiruvchi va nazorat bosqichlaridagi natijalarining umumiy holatiga qaratilgan (1-jadval).

1-jadval

Eksperiment guruhi talabalarining tajriba-sinov bosqichlari bo'yicha natijalari

Mezonlar	Tajriba-sinov bosqichlari	x	δ	t
Muhim belgilarni ajratish	Aniqlovchi	5,54	1,15	-7,530***
	Shakllantiruvchi	7,04	0,89	
Mantiqiy tafakkur	Aniqlovchi	5,32	1,15	-7,699***
	Shakllantiruvchi	7,04	1,11	
Intellektning labilligi	Aniqlovchi	8,42	2,01	-2,61
	Shakllantiruvchi	4,89	1,74	
Murakkab analogiya	Aniqlovchi	4,89	1,59	-7,785***
	Shakllantiruvchi	6,82	1,04	
Fazoviy tasavvurlar	Aniqlovchi	4,14	1,51	-8,675***
	Shakllantiruvchi	6,12	1,01	
Tilni o'rganishga qobiliyatlilik	Aniqlovchi	90,1	12,2	1,484
	Shakllantiruvchi	93,1	10,2	

Izoh: *** $p \leq 0.001$;

Tajribamizning shakllantiruvchi bosqichidagi maxsus dasturda talabalarni o'z sohalari bo'yicha o'qitish jarayonida pedagogik texnologiyaning samarali usullari,

shaxsning aqliy taraqqiyoti, uning kognitiv sohasi, xususan, tafakkur xususiyatlarini rivojlantirishga qaratilgan topshiriqlar bilan qamrab olganligi inobatga olinadigan bo'lsa, u tekshiriluvchilarning ko'rsatkichlarida o'zgarishlarni keltirib chiqarishini taxmin qilish mumkin. Endi ushbu fikrning davomi sifatida miqdoriy ko'rsatkichlar tahliliga murojaat qilaylik.

Eksperiment guruhi tekshiriluvchilarining aqliy taraqqiyotini shakllantiruvchi va aniqlovchi diagnostik bosqichi ko'rsatkichlarida statistik farqni aks ettiruvchi bir qator holatlar kuzatilmoqda. Umumiy natijalardan shu narsa ma'lum bo'lmoqdaki, tekshiriluvchilarning pedagogik texnologiyalar orqali o'qitish ularning aqliy taraqqiyoti mezonlariga hamda ularning shaxsiy faolliklariga ta'sir o'tkazmasdan qolmas ekan. Tekshiriluvchilarning "muhim belgilarni ajratish" (5,54 va 7,04; $t=-7,530$; $p\leq 0.001$); "mantiqiy tafakkur" (5,32 va 7,04; $t=-7,699$; $p\leq 0.001$); "intellektning labilligi" (8,42 va 4,89; $t=-2,61$; $p\leq 0.05$); "murakkab analogiya" (4,89 va 6,82; $t=-7,785$; $p\leq 0.001$); "fazoviy tasavvurlar" (4,14 va 6,12; $t=-8,675$; $p\leq 0.001$) quvonarli holdir. Bundan ko'rinadiki, pedagogik texnologiyalarning pedagogik amaliyotdagi tasdig'ida ta'lim oluvchining umumiy faolligini ta'minlashi, faoliyat motivlarini anglashiga imkoniyat yaratishi, o'zaro hamkorlik muhitining yaratishi, ta'lim beruvchi bilan oradagi mavjud to'siqlarning bartaraf etishi ta'lim oluvchining aqliy taraqqiyotini ta'minlashga xizmat qilishi mumkinligini yana bir bora ifoda etmoqda. Bundan ko'rinadiki, talabalarning ta'lim jarayoniga tayyorligi o'quv guruhida ijtimoiy hamkorlik muhitining shakllanishi, ta'lim oluvchining kirishimlilik, mustaqil fikrlashi va o'z ustida ishlashiga zamin hozirlashi bilan xarakterlanadi.

Ammo tekshiriluvchilarning shakllantiruvchi va aniqlovchi eksperiment natijalarida bir mezon bo'yicha o'zgarish kuzatilmadi. U "tilni o'rganishga qobiliyatlilik" menzoni (90,1 va 93,1; $t=1,484$) bo'lib, bu holatga qisqa muddatda bunga erishib bo'lmashligini qayd etmoqda. Tilning murakkab qirralari, o'z navbatida tilni o'rganishning fiziologik, psixofiziologik va lingvistik qonuniyatlarini yetarlicha bilishi hamda tabiiy tilni o'rganish intellekti mavjudligi belgilovchi bo'lib qolar ekan. Bu esa talabalarning tilga intellektlilik uchun mustaqil va sidqidildan izlanish olib borishi kerakligini ko'rsatmoqda.

Umumiy tahlilga mos ravishda aqliy taraqqiyot mezonlarining korrelyatsion tahlili bo'yicha ham o'zgarishlar mavjud yoki mavjud emasligini o'rganishga e'tibor qaratildi.

Umumiy natijalar singari tekshiriluvchilarning shakllantiruvchi tajribalardan keyingi natijalarining korrelyatsion bog'liqligi talabalarning aqliy taraqqiyot mezonlari orasida aniqlovchi bosqichga nisbatan anchagina bog'liqliklar hosil bo'lganligini tasdiqlamoqda.

Shakllantiruvchi tajriba bo'yicha eksperiment guruhi tekshiriluvchilarining aqliy taraqqiyot mezonlarini yosh bosqichlari bo'yicha korrelyatsion tahlilida ham anchagina ijobiy holatlar kuzatildi (2-jadval).

2-jadval

Eksperiment guruhida shakllantiruvchi tajriba-sinov bosqichidagi natijalarining yosh bo'yicha ko'rsatkichlari (19-22 yoshlilar)

	Muhim belgilarni ajratish	Mantiqiy tafakkur	Intel lektning labilligi	Murakkab analogiya	Fazoviy tasavvurlar	Tilni o'rganishga qobiliyatlilik
Muhim belgilarni ajratish	1	0,601**	0,168	0,397*	0,495**	0,237

Mantiqiy tafakkur		1	0,288	0,379*	0,492**	0,168
Intelлектning labilligi			1	0,451**	0,261	0,444**
Murakkab analogiya				1	0,244	-0,011
Fazoviy tasavvurlar					1	0,192
Tilni o'rganishga qobiliyatlik						1

Izoh: ** $p \leq 0.01$; * $p \leq 0.05$

19-22 yoshlilar guruhining aqliy taraqqiyot ko'rsatkichlari o'rtasidagi korrelyatsion bog'likliklar aniqlov bosqichi bilan taqqoslaganda, o'sishga erishganligini ko'ramiz. Ularda tafakkur xususiyatlari, predmetlarning muhim va nomuhim belgilarini farqlash qobiliyati, abstrakt tafakkur stilining shakllanishi, shart-sharoitga qarab konkret tafakkur uslubining namoyon bo'lishi mantiqiy tafakkurning ($r=0,601$, $p \leq 0.01$), voqea va hodisalar orasidagi mantiqiy bog'liqlik, abstrakt tomonlari ajratishga doir tushunchalarni ($r=0,397$, $p \leq 0.05$), kasbiy faoliyatda texnik-ijodkorlik bilan bog'liq tushunchalarni idrok etishni ($r = -0,495$, $p \leq 0.05$) shakllanishiga erishgan.

"Mantiqiy tafakkur"dagi o'sish narsa va hodisalarni birinchi va ikkinchi darajali xususiyatlarini farqlashga ($r=0,379$, $p \leq 0.01$); fazoviy tasavvur timsollarining o'sishiga ($r=0,492$, $p \leq 0.01$) olib kelar ekan.

"Intelлектning labilligi"dagi o'sish esa voqea-hodisalardagi murakkab o'zgarishlar, mantiqiy munosabatlar va abstrakt bog'liqliklarni ajratish qobiliyati ($r=0,451$, $p \leq 0.01$); tilni o'rganish xususiyatlarining o'sishiga ($r=0,444$, $p \leq 0.01$) imkon tug'dirar ekan. Ammo aqliy taraqqiyot mezonlari orasida yaxlit, uzviy va izchil bog'liqlik ta'minlashning samarali usullarini izlab topishga yana o'rin qoldirilmoqda. Bundan ko'rinadiki, intellektual labillikdagi o'sish talabaning ta'lim jarayoniga tayyorligini, o'quv motivlarini shakllantirishga turtki berib, tilni o'zlashtirishga bo'lgan zehnni rivojlanishini ta'minlashi mumkin degan taxminga olib kelmoqda.

Xulosalar:

Pedagogik texnologiyalar ta'lim oluvchi shaxsga, ayniqsa, uning aqliy taraqqiyotiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bu ta'sirning darajasi bir qancha omillarga, jumladan, ta'lim oluvchi shaxsning individual-psixologik xususiyatlariga, pedagogik texnologiyalar dasturining muvaffaqiyatli tuzilganligiga, shuningdek, pedagogik texnologiyalar orqali ta'sir ko'rsatayotgan ta'lim beruvchi shaxs va uning tayyorgarligiga bog'liqdir.

Talabalarning aqliy taraqqiyotini o'rganish borasida ajratilgan mezonlar aniqlovchi tajriba-sinov bosqichida nazorat guruhi bilan eksperiment guruhi o'rtasida keskin tafovutlar kuzatilmadi.

Talabalardagi aqliy taraqqiyotning yuqoriligi uning mezonlari o'rtasidagi o'zaro proporsional yoki korrelyatsion bog'liqlikka ega bo'lgan ko'rsatkichlar orqali tasdiqlandi. Tadqiqotning aniqlovchi tajribalar bosqichida bunday munosabatlar kuzatilmadi.

Eksperiment va nazorat guruhlarining aqliy taraqqiyotini baholash mezonlarining umumiy ko'rsatkichlari bo'yicha o'rtacha, o'rtachadan past qiymatlar kuzatildi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Avlaev O. U. Talabalar kamolotida ijtimoiy intellektning gender farqlari. "Psixologiya" ilmiy jurnal. 2021. № 1, 34-41 betlar.

2. Avlaev O., Butaeva U. Shaxs kamolotining psixologik determinant. Xalq ta'limi ilmiy-metodik jurnali. 2021. № 6, 87-92 betlar.

3. Butaeva U., Avlaev O., Abdumannotova N. Scientific and practical studies of psychological maturity of students./ Journal of critical reviews. JCR. 2020; 7(12): 3063-3070 doi: 10.31838/jcr.07.12.463
4. Burkhanov A., Avlaev O., Abdugalilova Sh. Responsibility as a criterion for determining personal maturity/ E3S Web of Conferences 2021.
5. Yo'ldoshev J.G', Usmanov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. –Toshkent: O'qituvchi, 2004. - 102 b.
6. Кларин М.В. Педагогическая технология в учебном процессе. – М.: Знание, 1989. - 166 с.

РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ ПЕДАГОГОВ

Туйчиев Б.

*Национальный исследовательский университет
"Ташкентский институт инженеров ирригации
и механизации сельского хозяйства"*

Аннотация. Актуальное значение приобретает развитие творческого потенциала, профессиональной компетентности и творчества педагогов в глобальном масштабе, создание интеллектуальных ресурсов социально-экономического развития на основе комплексного использования традиционных и современных методов обучения с помощью информационно-коммуникационных технологий и программ.

Ключевые слова: творческое мышление, методы, образовательный процесс, креативная компетентность, инновация

Одной из глобальных задач инновационного развития в мире является формирование у людей творческих способностей. Сюда входят такие виды деятельности, как генерация новых идей, умение находить решения в сложных процессах, творческий подход к профессиональной деятельности, способность идти на разумный риск, профессиональное мастерство. ЮНЕСКО определила понятие творчества и признала, что «свободное творчество и креативность являются основой развития отраслей».

В мировом масштабе проводятся научные исследования в области педагогики, направленные на развитие творческого мышления и творчества педагогов профессиональных образовательных учреждений. Необходимо применять современные инновации в образовательном процессе, научно обосновывать методы формирования и развития креативной компетентности педагогов-воспитателей, совершенствовать методику формирования креативной компетентности в соответствии с содержанием образовательной системы педагогических колледжей, и обогатит учебные материалы. Несмотря на проводимую созидательную работу в сфере образования и ряд достигнутых положительных изменений, дальнейшее ускорение динамики развития эффективности образования, эффективное использование созданных в нем условий и возможностей, обеспечение конкурентоспособными специалистами-будущими педагогами для уровней системы профессионального образования считаются наиболее актуальными вопросами [1].